בעליל לעיר צריך לעסוק במדידה מתניתין דלא כי האי תנא [א]דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר [1]ויצאו זקניך ושופטיך זקניך זו סנהדרין ושופטיך זה מלך וכהן גדול מלך דכתיב [2]מלך במשפט יעמיד ארץ כהן גדול דכתיב [3]ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט איבעיא להו רבי אליעזר בן יעקב בחדא פליג או בתרתי פליג במלך וכהן גדול פליג אבל בסנהדרי אי כר' יהודה אי כרבי שמעון או דילמא בסנהדרי נמי פליג דאמר כולה סנהדרי בעינן אמר רב יוסף ת"ש מצאן אבית פגי והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה ת"ל [4]וקמת ועלית אל המקום [ב]מלמד שהמקום גורם דנפוק כמה אילימא מקצתן דילמא הנך דאיכא גואי קיימי כוותיה אלא פשיטא דנפוק כולהו למאי אילימא לדבר הרשות [ג]מי מצו נפקי והכתיב [5]שררך אגן הסהר אל יחסר המזג אלא פשיטא לדבר מצוה היכי דמי לאו למדידת עגלה ורבי אליעזר בן יעקב היא דאמר כולי סנהדרי בעינן אמר ליה אביי לא כגון שיצאו להוסיף על העיר ועל העזרות [ג]כדתנן אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד תניא כוותיה דרב יוסף מצאן אבית פאגי והמרה עליהן כגון שיצאו למדידת עגלה ולהוסיף על העיר ועל העזרות יכול שתהא המראתו המראה ת"ל וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם: נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה: תנו רבנן [ד][ה]איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועין פירות שהרקיבו ויין שהקרים ומעות שהחלידו תנו רבנן [ה][ו]מעשר שני שאין דמיו ידועין פודין אותו בשלשה לקוחות אבל לא בשלשה שאין לקוחות אפילו נכרי אחד מהן אפילו אחד מהם בעלים בעי רבי ירמיה שלשה ומטילין לתוך כיס אחד מהו תא שמע [ו]איש ושתי נשיו פודין מעשר שני שאין דמיו ידועין דילמא כגון רב פפא ובת אבא סוראה: ההקדשות בשלשה: מתניתין דלא כי האי תנא דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר אפילו [ח]צינורא של הקדש צריכה עשרה בני אדם לפדותה א"ל רב פפא לאביי בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב דאמר כשמואל דאמר [ט]שמואל עשרה כהנים כתובין בפרשה אלא לרבנן שלשה מנא להו וכי תימא דכתיב בהו שלשה קרקעות דכתיב בהו ארבעה תיסגי בארבעה וכי תימא הכי נמי אלמה תנן הקרקעות תשעה וכהן אלא מאי דמשלמי בהו עשרה הקדשות דמשלמי בהו שיתא ליבעו שיתא קשיא: הערכין כו': מאי ערכין המטלטלין א"ר גידל אמר רב באומר ערך כלי זה עלי דא"ר גידל [י]אמר רב

האומר

בעליל לעיר. במפורסם לכל שקרוב הוא לעיר זו מכל עיירות: [ט]**בית פגי.** * מקום לפנים מן חומת העיר ונדון כירושלים לכל דבריו: **מצאן.** זקן ממרא לסנהדרין חוץ ללשכת הגזית שהיתה בהר הבית: **יכול תהא המראתו המראה.** לידון בחנק: **אילימא.** דנפוק מקצתן והורו אותן שבחוץ והמרה על דבריהם מאי איריא מקום גורם תיפוק לי דפטור משום דילמא הנך דבלשכה כוותיה סבירא להו: **שררך אגן הסהר.** כתיב ודרשינן באחד דיני ממונות (לקמן לז.) אל יחסר המזג אם נצרך אחד מהן לצאת אם יש שם עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא: **על העיר.** על ירושלים וצריך לקדש התוספת בשתי תודות ובשיר כדאמרינן בשבועות (ד' יד.): **שקרים.** החמיץ: **החלידו.** דרוייל"א בלע"ז: **לקוחות.** סוחרים בקיאים בשומא: **בת אבא סוראה.** אשת רב פפא כדאמר בכתובות פ' אלו נערות (ד' נט.) אמר רב פפא אמרה לי בת אבא סוראה כו' והיתה עושה לעצמה: **צינורא.** מזלג קטן שטוין בו זהב: **כשמואל.** לקמן בשמעתין: **עשרה כהנים כתובין.** בפדיון הקדישות שלשה בפרשת ערכין [י] שהיא ראשונה ושלשה בפדיון בהמה [כ] וארבעה בקרקעות [ל]: **אילימא משום דכתיב בהו שלשה.** כהנים בפדיון בהמה דהיינו פדיון הקדש והוא הדין לשאר הקדשות: **תסגי בארבע אלמה תנן הקרקעות תשעה וכהן.** אלא משום הכי בעי קרקעות עשרה משום דפרשה אחרונה היא וכדשלים פרשת הקרקעות כבר נשלמו י' כהנים ותלמד תחתונה מעליונה [מ]. לכהן תהיה אחוזתו לא (א) ממניינן דלאו בשומא כתב אלא והעריכו הכהן כערכך הכהן וחשב לו הכהן וכיוצא בהן: **הקדשות.** דהיינו פדיון בהמה טמאה שהיא אמצעית ומשלמי בה שיתא כהנים דהא איכתיבא לה פרשת ערכין גבה ניבעי שיתא: ערך לא שייך גבי כלים אלא באדם ונותן לפי שניו כמו שכתוב בפרשה:

האומר

מתני' דלא כי האי תנא. תימה אי משום דמתני' לא חשיבא מלך וכהן גדול ה"נ אשכחן גבי אין מוסיפין על העיר דבעינן מלך ונשיא [ט] ואורים ותומים וב' תודות ושיר כדתנן בפ"ב דשבועות (דף יד.) וכן גבי מוציאין למלחמת הרשות דבעינן מלך ומשום מלחמה כדאמר בגמ' (דף טז.) וי"ל דבכל הנהו לא חשיב כולהו מילי אלא שבעים ואי' לאודייהו אבל הכא דסגי בג' או בה' אם איתא דצריך מלך וכהן גדול הוה ליה למיתני בהדיא:

מלמד שהמקום גורם. ואע"ג דבמעשר שני כתיב נמי מקום ומעשר שני נאכל בכל העיר הכא גבי סנהדרין לא מקרי מקום אלא לשכת הגזית סמוך למחנה שכינה כדאמר באיזהו מקומן (זבחים דף נד:) גמירי דסנהדרין בחלקו של יהודה ושכינה בחלק בנימין אבל בית פגי * אע"ג דדינו כירושלי' כדאמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף צ.) והא בעי חומה כגון דדשו לפנים מחומת בית פגי ובפרק התודה (מנחות דף עח:) אמרינן השוחט את התודה ולחמה חוץ לבית פגי לא קדש את הלחם ולאו דווקא אבית פגי אלא אפי' בירושלים אין שם מקומו וכדאמר בפ"ק דשבת (דף טו.) מ' שנה קודם שחרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות ומפרש התם שלא דנו דיני נפשות ואמרינן בפרק בתרא דר"ה השנה (דף לא.) עשר גליות גלתה סנהדרין מלשכת הגזית לחנות ומחנות לירושלים [ס]:

אילימא לדבר הרשות מי נפקי. ואחר תמיד של בין הערבים שהיו הולכין לביתם כדאמרי' בהנזקין (לקמן פח:) היה הולך כל אחד ואחד לבדו ולא מתרמי שיצאו כולן בימד: **אל** יחסר המזג. כדאמר [פ]שאם הוצרך אחד מהן לצאת אם יש בה כ"ג יוצא ואם לאו אינו יוצא והיינו כמזיגה דעל חד תרי ואע"ג דסתם מזיגה על חד תלת כדאמרינן בריש המוציא יין (שבת דף עז. ושם) היינו דווקא רבא שהיה רגיל למזוג כן שהוא כמשפט המזיגה על חד תלת אבל שאר בני אדם האוהבין יין חזק אין מוזגין אלא על חד תרי כדמשמע בשילהי הזהב (ב"מ דף ס. ושם) שהיתה מזיגתו משונה דאמר רבא מזיגה דידי מידע ידיע ואמר נמי בכילד מעברין (עירובין דף נג.) דמיא האי מזיגה למזיגה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא וי"מ אל יחסר המזג שלא יחסר בגימטריא מז"ג שהוא חמשים אבל אי חסר מ"ט אין לחוש דמשתיירי כ"ג ואין ב"ד שקול ומוסיפין עליהם אחד הרי כאן כ"ג [פ]:

[ו]**נטע** רבעי ומעשר שני כו' שאין דמיו ידועין כו'. לא קאי אנטע רבעי וכן מוכח בגמרא דקתני בברייתא איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועין אבל רבעי לא קתני והיינו טעמא מתוך שאדם להוט לאכול פירות נטיעה זו חיישינן אפי' בדמיו ידועין ומיהו בזמן הזה שאין מחללין בשוין * לא בעי שלשה:

בשלשה לקוחות. יש מפרשים שרוצין לקנותו ויקח מי שיתן יותר ופי' הקונטרס עיקר דאיש ושתי נשיו היכי דמי ודוחק לומר דנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה: **צינורא** של הקדש. פירש בקונטרס שטוין בה זהב והוה כי ההיא דכלים (פ"ט מ"ו) דתנן כוש שבלע את הצינורא ומלמד שבלע את הדרבן כוש הוא הפלך שהנשים טוות בו ועוד איכא צינורא אחר דאמרינן שילהי ר' עקיבא (שבת צ.) ובפ' בתרא [דמנחות] (דף קו.) דממחטין בה את הפתילות ומקנחין בה את הנרות ועוד יש צינורא אחר דאמר בפ"ק דיומא (דף יב.) כהן גדול לובש ומהפך בצינורא משמע שהיינו מזלג שמהפך בו איברי תמיד ורבינו חננאל פירש צינורא עלי נורא [ק]:

האומר

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ג מהל' ממרים הלכה ז:
קבא ב מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל' ג:
קבב ג ד ה מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הלכה כ סמג עשין קלג:

◆

לעזי רש"י

דרוייל"א [רידוויל"א]. חלודה.

◆

רבינו חננאל

שלוחם. ומדדו שאפי' נמצא בעליל קרוב לעיר מצוה לעסוק במדידה: מתניתין דלא כר' אליעזר בן יעקב דבעי סנהדרין ומלך וכהן גדול ומיבעיא לן כוליה סנהדרין בעי או אפילו מקצתן ואתינן למפשטא מהא דתני מצאן זקן ממרא לסנהדרין בבית פאגי מקום נקרא בית פגי והוא חוץ לירושלים והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה ת"ל וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם מאי לאו דנפקי כוליה סנהדרין למדידת העגלה כר' אליעזר. ודחינן לא נפקי אלא להוסיף על העיר ועל העזרות. כדתנן בשבועו' [פרק ב'] אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בב"ד של שבעים ואחד. תניא בהדיא מצאן אבית פאגי כגון שיצאו להוסיף על העיר ועל העזרות והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה ת"ל אל המקום מלמד שהמקום גורם: **חליצה** ומיאונין בג' וכן הלכתא והאי דאצריכוהו חליצה בה' לפרסומי מלתא: **נטע** רבעי ומעשר שני (שלו) שאין דמיו ידועים בג': **ת"ר** איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועים פירות שהרקיבו ויין שהחמיץ ומעות שהחלידו כגון זה פודין אותו בג' לקוחות ואפילו אחד מהן נכרי ואפילו אחד מהן בעלים אבל לא בג' שאינן לקוחות ש"מ דכל לגבי שומא לקוחות בעינן הא דבעי ר' ירמיה ג' מטילין בתוך כיס אחד. פי' כגון ג' שותפים מאי. ת"ש איש ושתי נשיו פודין מעשר שני שאין דמיו ידועין ש"מ אפילו ג' מטילין לתוך כיס אחד שפיר דמי ודחי' ודלמא כגון רב פפא ובת אבא שאין להן במזון נשיהן פשיטות יד ולא איפשיטא בהדיא: **הקדישות** בג'. פירוש המקדיש מטלטלין נפדין בג' ודלא כר' אליעזר בן יעקב דאמר אפילו צינורא של הקדש אינה נפדית אלא בעשרה בני אדם כשמואל דאמר עשרה כהנים כתובין בפרשה ואלו הן ג' בערכי אדם וג' במקדיש בהמה טמאה או טהורה וד' במקדיש בית או שדה ואמרינן אליבא דתנא קמא ג' מנא ליה אי נימא משום דכתיב במקדיש בהמות ג' כהנים וכל המטלטלין כיוצא בהן. אי הכי קרקעות דלא כתיב בהו אלא ד' כהנים תסגי להו דיהיו נפדין בד' אלמה תנן הקרקעות אין נפדין אלא בעשרה אלא מאי טעמא צריכין עשרה דמשלמי בהו עשרה דכתיבי ג' בערכי אדם וג' במקדיש בהמה. וד' במקדיש בית או שדה נמצא מנין עשרה כהנים משלים

מסורת הש"ס

א) [סוטה מה. כל הענין], ב) [לקמן פח. ע"ז ח: ע"ש], ג) לעיל ב. [סוטה מה. שבועות יד. ע"ש], ד) [מעשר שני פ"ד מ"ב], ה) [תוס' פ"א ותוספתא מ"ש פ"ג], ו) לקמן פח., ז) [לקמן טו. מגילה כג:], ח) ערכין ה. כ., ט) [נ"ל אמר ד"ה מצאן], י) [ויקרא כז], כ) [שם], ל) [שם], מ) בס"א: מעליונות, נ) [נ' לנ"ל ובכ"מ], ס) [וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא וע"ע תוס' ע"ז ח: ד"ה מלמד], ע) [לקמן לו.], פ) [וע"ע תוס' שבת עז. ד"ה דאמר רבא], צ) [עיין למשנה ג.], ק) [וע' תוס' מנחות קו. ד"ה שמוחטין וכו' הביאו פירוש רש"י דהכא],

◆

תורה אור השלם

1. וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמָדְדוּ אֶל הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הֶחָלָל: דברים כא ב
2. מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֶרְסֶנָּה: משלי כט ד
3. וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: דברים יז ט
4. כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָבָר לַמִּשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יז ח
5. שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר אַל יֶחְסַר הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: שיר השירים ז ג

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בית פאגי מקום לפנים. עיין מנחות דף עח ע"ב ברש"י ד"ה חוץ לחומת ב"פ: תוס' ד"ה מלמד וכו' אע"ג דדינו כירושלים. עי' פי"א משנה ח דכלים בר"ש: ד"ה נטע וכו' לא בעי שלשה. עיין ר"ה דף לא ע"א תוס' ד"ה ויקם:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תסגי וכו' לאו ממניינן דלאו אשומא כתיב:

◆

מוסף רש"י

בעליל לעיר. במגולה ופשוט שאין עיר קרובה כמו (סוטה מה:). מתניתין. דלא קתני מלך וכהן גדול, דלא כר' (שם). אי כר' יהודה. חמשה, אי כר' שמעון. שלשה, ולא בעי כולה סנהדרין (שם). מצאן. זקן ממרא, לב"ד הגדול, שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבעים ואחד, (שם). אבית פאגי. כל שהוא בתוך היקף החיצון של ירושלים קרוי בית פאגי, ולי נראה שהוא לשון חניכה, כמו שקורין ליבל"א של עיר, כמו (ב"מ ט.) חמור וכית פאגי, כשסנהדרי"ן, בית לחם של מאפר קורין כן (סוטה שם). והמרה עליהן. כלומר על מה שאמר להם ואמרו לו הלכה הלך לעירו והורה לעשות כדרכו שהיה מורה כתחילה, דהוה ליה ממרא על פיהם (שם). שהמקום גורם. המקום המיוחד למשפט והוא לשכת הגזית (שם) גורם לחייב [illegible] (ע"ז ח:). דנפוק כמה. [illegible] לאשמועינן [illegible] משום טעמא דמוון לב"ד (שם). דילמא הנך דאיכא גואי קיימי כוותיה. [illegible] לאחימטוריה (שם). שררך. זה סנהדרין, שיושבת בטבורה של א"י. אגן הסהר. [illegible] אל יחסר המזג. [illegible] תניא כוותיה דרב יוסף. דאמר ר' אליעזר בן יעקב כולהו סנהדרי בעי (שם). צינורא. מזלג קטן שטוין בו זהב (לקמן סח.)

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones